

Dit document maakt gebruik van bladwijzers

Herziene NBA-handreiking 1118

**Het optreden van de externe accountant in de
algemene vergadering bij beursgenoteerde
vennootschappen**

12 februari 2018

Koninklijke Nederlandse
Beroepsorganisatie
van Accountants

NBA

HERZIENE NBA-handreiking 1118 Het optreden van de externe accountant in de algemene vergadering bij beursgenoteerde vennootschappen

NBA-handreiking 1118	Het optreden van de externe accountant in de algemene vergadering bij beursgenoteerde vennootschappen
Van toepassing op:	Externe accountants die betrokken zijn bij de controle van beursgenoteerde vennootschappen
Onderwerp:	Het optreden van de externe accountant in de algemene vergadering bij beursgenoteerde vennootschappen.
Datum:	12 januari 2018
Status:	NBA-handreiking, geen dwingende bepalingen. Wanneer in de tekst het woord 'dient' of een synoniem daarvan wordt gebruikt, betreft het een verwijzing naar wettelijke of overige verplichtingen.
Relevante regelgeving:	<ul style="list-style-type: none">• Art. 2:117 lid 5 B.W.• Wta Art. 20 en 26• Bta Art. 38a en 38b• VGBA, paragraaf 2.3 Integriteit en paragraaf 2.6 Vertrouwelijkheid• De Nederlandse Corporate Governance Code

Het optreden van de externe accountant in de algemene vergadering bij beursgenoteerde vennootschappen

Inhoudsopgave

1	Inleiding	4
2	Begrippen en definities	5
3	Toestemming voor het verstrekken van vertrouwelijke informatie	6
4	De voorbereiding op de jaarvergadering	7
5	Communicatie tijdens de vergadering	10
5.1	De jaarrekening	10
5.2	De andere informatie, waaronder het bestuursverslag en het verslag van de raad van commissarissen	10
5.3	De verantwoordelijkheden van de accountant ten aanzien van de beantwoording van vragen	10
6	Relevante regelgeving	12
6.1	Actief informeren en andere wijzen van voldoen aan de wet.	12
6.2	Verdeling informatieplicht tussen accountant en bestuur en raad van commissarissen onderneming	12
6.3	Herstellen materiële onjuistheden geuit tijdens de AV	12
7	Correctie van onjuist verstrekte informatie tijdens de jaarvergadering	13
8	Activiteiten na afloop van de vergadering	14
8.1	Evaluatie	14
8.2	Toe zien dat notulen een correcte weergave zijn	14
	Bijlage I: Verantwoordelijkheden van het bestuur, de raad van commissarissen en de accountant in het kader van het jaarverslag en de daarin opgenomen jaarrekening	15
	De verantwoordelijkheden van de accountant in het kader van zijn controle van de jaarrekening inclusief het bestuursverslag en overige gegevens	16
	De verantwoordelijkheden van de accountant in het kader van een aanvullende assurance opdracht	18
	Bijlage II: Mogelijke aandachtspunten voor het overleg met de voorzitter van de jaarvergadering en het bestuur	19
	Bijlage III: Relevante teksten uit wet- en regelgeving	20

1 Inleiding

De laatste jaren treden accountants steeds actiever op in algemene vergaderingen (AV) van beursgenoteerde vennootschappen. Sinds de inwerkingtreding van de Nederlandse Corporate Governance Code (oorspronkelijk: code Tabaksblat) is het gebruikelijk dat de accountant van Nederlandse beursfondsen aanwezig is in de AV om vragen over zijn controleaanpak en -verklaring te beantwoorden. Ze wachten niet af of ze vragen krijgen van de AV, maar ze kiezen ervoor om een toelichting te geven op de door hen uitgevoerde controle. Daarmee zijn belanghebbenden beter in staat om zich een oordeel te vormen of de controle zich gericht heeft op de juiste zaken. Dit draagt bij aan het vertrouwen in de door de accountant afgegeven controleverklaring en daarmee aan het vertrouwen van de belanghebbenden in de jaarrekening. De NBA is er een voorstander van dat accountants zich actief verantwoorden over de door hen uitgevoerde controle en roept accountants op die dit nog niet doen om hier ook voor te kiezen.

De NBA is ook van mening dat het goed zou zijn als raden van commissarissen, net als in het Verenigd Koninkrijk, ervoor kiezen in hun verslag of tijdens de AV transparant te zijn over de relevante bevindingen die de accountant met hen heeft gedeeld.

Accountants die zich actief verantwoorden over hun controle of die dat doen via het beantwoorden van vragen geven invulling aan de wet. Zij kunnen dat ook op andere wijze doen, bijvoorbeeld door het beantwoorden van door de AV gestelde vragen. In [hoofdstuk 6](#) wordt de relevante regelgeving toegelicht.

De werkzaamheden van de accountant met betrekking tot de andere informatie, waaronder het bestuursverslag, het verslag van de raad van commissarissen, andere informatie en –indien opgenomen in het jaarverslag - het MVO-verslag maken deel uit van de jaarrekeningcontrole. Het past bij de (maatschappelijke) rol van de accountant, dat hij ook kan worden bevraagd over zijn werkzaamheden bij de andere informatie. Dit volgt in de optiek van de NBA uit de gedachte van de wet.

Uitgangspunt bij deze regelgeving is dat accountants zich uiten over hun werkzaamheden en dat vertegenwoordigers van de gecontroleerde entiteit zich uiten over zaken met betrekking tot de entiteit. Mocht echter blijken dat de accountant van mening is dat er sprake is van een materieel onjuiste voorstelling van zaken dan kan de accountant deze corrigeren als de vertegenwoordigers van de entiteit dat niet willen doen. Zie [hoofdstuk 6](#) voor een toelichting hier op.

Deze NBA-handreiking is bedoeld voor beursgenoteerde vennootschappen¹ maar kan ook worden gebruikt door de accountant in de zin van de Wta die optreedt tijdens een jaarvergadering of ledenvergadering van een niet-beursgenoteerde vennootschap.

¹ Zie [bijlage III](#).

2 Begrippen en definities

In deze NBA-handreiking wordt verstaan onder:

- Bpb: Best practice bepaling in de Code.
- Bta: Besluit toezicht accountantsorganisaties.
- De accountant: de externe accountant die in opdracht van de vennootschap de jaarrekening controleert in overeenstemming met artikel 2:393, lid 1 B.W.
- De Code: de Nederlandse Corporate Governance Code, gedateerd 8 december 2016
- De jaarrekening: de enkelvoudige jaarrekening met de toelichting, en de geconsolideerde jaarrekening met de toelichting indien de rechtspersoon een geconsolideerde jaarrekening opstelt, zoals beschreven in artikel 2:361, lid 1 B.W.
- De jaarvergadering: de jaarlijkse algemene vergadering waarin de jaarrekening wordt vastgesteld en het bestuursverslag wordt besproken.
- Het bestuursverslag: het verslag van de bestuurders van de rechtspersoon dat een getrouw beeld geeft van de toestand op de balansdatum, de ontwikkeling gedurende het boekjaar en de resultaten van de rechtspersoon en van de groepsmaatschappijen waarvan de financiële gegevens in zijn jaarrekening zijn opgenomen. Het bestuursverslag bevat, in overeenstemming met de omvang en de complexiteit van de rechtspersoon en groepsmaatschappijen, een evenwichtige en volledige analyse van de toestand op de balansdatum, de ontwikkeling gedurende het boekjaar en de resultaten. Indien noodzakelijk voor een goed begrip van de ontwikkeling, de resultaten of de positie van de rechtspersoon en groepsmaatschappijen, omvat de analyse zowel financiële als niet-financiële prestatie-indicatoren, met inbegrip van milieu- en personeelsaangelegenheden. Het bestuursverslag geeft tevens een beschrijving van de voornaamste risico's en onzekerheden waarmee de rechtspersoon wordt geconfronteerd. Het bestuursverslag wordt in de Nederlandse taal gesteld, tenzij de algemene vergadering tot het gebruik van een andere taal heeft besloten (artikel 2:391, lid 1 B.W.).
- Het verslag van de raad van commissarissen: het verslag van de raad van commissarissen en haar commissies (zoals audit en remuneratie) dat, hoewel wettelijk niet voorgeschreven, bij beursfondsen onderdeel uit maakt van de jaarstukken. De inhoud van dit verslag wordt met name bepaald door de best practice bepalingen in de Nederlandse Corporate Governance Code.
- Het Jaarverslag: het jaarverslag als bedoeld in de begrippenlijst van de NV COS.
- VGBA: Verordening gedrags- en beroepsregels accountants.
- ViO: Verordening inzake de onafhankelijkheid van accountants bij assurance-opdrachten.
- Wta: Wet toezicht accountantsorganisaties.
- Wft: Wet op het financieel toezicht.

In [bijlage I](#) zijn de verantwoordelijkheden van het bestuur, de raad van commissarissen en de accountant beschreven in het kader van het jaarverslag en de daarin opgenomen jaarrekening.

3 Toestemming voor het verstrekken van vertrouwelijke informatie

De accountant zal er voor zorg dragen dat hij bij het communiceren over controleaangelegenheden zoals bij het beantwoorden van vragen in de jaarvergadering voldoet aan de eisen van de Wta, het Bta en de ViO voor het verstrekken van vertrouwelijke informatie aan derden. Volgens deze wet- en regelgeving is dit mogelijk indien dit geschiedt met schriftelijke toestemming van de controlecliënt en indien er sprake is van een specifiek doel en de externe accountant dit doel vastlegt. Verder dient de accountant zijn overwegingen om deze informatie te verstrekken vast te leggen.

Om te voldoen aan de vereisten van de Wta, het Bta en de ViO verdient het volgende aanbeveling:

- dat de toestemming schriftelijk wordt aangevraagd bij de opdrachtgever, bijvoorbeeld via de jaarlijkse brief met de opdrachtbevestiging (verwezen wordt naar de voorbeeldbrieven op de website van de NBA);
- dat deze toestemming schriftelijk wordt verkregen;
- de toestemming jaarlijks aan te vragen;
- in de (aanvraag tot) toestemming te verwijzen naar de specifieke jaarvergadering waar de accountant zal verschijnen;
- dat de accountant zijn overwegingen om vertrouwelijke gegevens of inlichtingen te verstrekken vastlegt. De accountant betreft hierbij de belangen van betrokken partijen en derden, de betrouwbaarheid, volledigheid en onderbouwing van de betreffende gegevens of inlichtingen en de wijze waarop en aan wie de vertrouwelijke gegevens of inlichtingen worden verstrekt.

Deze toestemming geldt alleen tijdens de jaarvergadering.

4 De voorbereiding op de jaarvergadering

De volgende paragrafen beschrijven activiteiten die zijn aan te bevelen als voorbereiding op de jaarvergadering:

Belangrijk is dat de accountant voorafgaand aan de vergadering met vertegenwoordigers van de onderneming en dan met name met de voorzitter van de raad van commissarissen afstemt hoe hij invulling geeft aan zijn spreekrecht tijdens de vergadering. De laatste jaren is het de gewoonte geworden dat de accountant de jaarvergadering actief een toelichting geeft op de door hem uitgevoerde werkzaamheden ten behoeve van de controleverklaring en niet afwacht of hem vragen worden gesteld. De NBA is van mening dat een dergelijke aanpak past bij de rol van de accountant. Dit neemt niet weg dat de onderneming en de accountant ervoor kunnen kiezen dat de accountant alleen vragen beantwoordt.

Welke keuze ook wordt gemaakt, de accountant bereidt zich zodanig voor op de jaarvergadering dat hij de voor de aandeelhouders relevante informatie met betrekking tot zijn wettelijke taak: 'het afgeven van een accountantsverklaring – positief of negatief', kan verstrekken. In deze voorbereiding past een analyse van zaken die in de jaarvergadering mogelijk aan de orde kunnen komen.

De voorzitter van de jaarvergadering heeft een belangrijke rol in het leiden van de vergadering en het beoordelen of vragen zich lenen voor beantwoording door het bestuur, de commissarissen, de auditcommissie of de accountant. Om die reden neemt de accountant met de voorzitter van de jaarvergadering de verantwoordelijkheden en de bevoegdheden van zowel de bestuurders en commissarissen als de accountant door in het kader van het jaarverslag en de daarin opgenomen jaarrekening (zie [bijlage I](#)), alsmede de aard van de vragen die voort kunnen vloeien uit de controle van de jaarrekening. Als de accountant de algemene vergadering actief toespreekt ligt het voor de hand dat hij de te verstrekken informatie bespreekt met de voorzitter van de RvC.

Uiteraard kan de accountant ook, al dan niet gevraagd, inlichtingen verstrekken over zijn werkzaamheden met betrekking tot de andere informatie in het jaarverslag. Deze informatie zoals het bestuursverslag, het verslag van de commissarissen, de overige gegevens en eventueel een MVO-verslag moet in het kader van de jaarrekeningcontrole voor zover van toepassing op consistentie met de jaarrekening worden getoetst en moet gelezen en overwogen worden in het kader van de kennis die de accountant heeft van de onderneming dan wel zijn anderszins verkregen kennis.

Het ligt voor de hand dat de accountant ook over aanvullende werkzaamheden, zoals bijvoorbeeld het geven van assurance bij (een deel van) het bestuursverslag, informatie kan verstrekken. Dit is echter niet wettelijk verankerd. De accountant dient met de opdrachtgever en/ of de voorzitter van de raad van commissarissen afspraken te maken over het al dan niet verstrekken van informatie over deze werkzaamheden van de accountant.

In het kader van de voorbereiding van de vergadering zal de accountant met de voorzitter van de vergadering, en/of de bestuurders en/of commissarissen en/of auditcommissie bespreken welke specifieke zaken in het kader van de jaarvergadering van belang (kunnen) zijn. Hierbij kan bijvoorbeeld gedacht worden aan:

- diverse financiële en niet financiële risico's (strategische risico's, risico's ten aanzien van de interne beheersing, risico's op het gebied van MVO);
- belangrijke schattingselementen in de jaarrekening;
- opvallende resultaatontwikkelingen;
- continuïteit;
- visie van de onderneming op het gebied van MVO.

Aandeelhouders kunnen tijdens de jaarvergadering vragen stellen over de inhoud van de management letter dan wel andere bevindingen die door de accountant met de audit commissie, de RvC of het bestuur gedeeld zijn. De NBA is er voorstander van dat het bestuur respectievelijk de commissarissen er net als in het Verenigd Koninkrijk voor kiezen om informatie hierover te verstrekken en deze vragen te beantwoorden. De NBA adviseert accountants dan ook om hierop aan te dringen bij het bestuur respectievelijk de commissarissen. Indien dit het geval is ligt het voor de hand dat de voorzitter van de raad van commissarissen of de voorzitter van de auditcommissie deze

vragen beantwoordt namens de onderneming. In het kader van de voorbereiding op de vergadering is het raadzaam dat de accountant met de onderneming bespreekt welke zaken aan de orde kunnen komen. Op deze wijze kan voorkomen worden dat naar aanleiding van de beantwoording van vragen de accountant zich gedwongen ziet tot correctie over te gaan. Uiteraard kan ook afgesproken worden dat de entiteit in een korte presentatie proactief informatie verstrekt over de managementletter en andere bevindingen van de accountant. In dat geval kan de accountant het management bijstaan bij het voorbereiden van de presentatie.

Voorafgaand aan de jaarvergadering zal de accountant met de voorzitter het door de onderneming te hanteren protocol voor het geven van informatie en het stellen en het beantwoorden van vragen op de jaarvergadering bespreken. In het algemeen zal de voorzitter de inhoud van dit protocol voor de vergadering bekend maken. Het is gebruikelijk dat vragen worden gericht aan de voorzitter, die deze dan kan voorleggen aan de juiste persoon. Dit protocol zal in ieder geval afspraken bevatten over de te volgen procedure, indien een situatie waarin de accountant een spreekrecht heeft, zich voordoet. Tevens kan in het protocol worden opgenomen dat de voorzitter, alvorens de behandeling van de jaarrekening af te ronden, de accountant vraagt of hij nog zaken aan de orde wenst te stellen ter aanvulling op het reeds besprokene. Dit geeft de accountant de mogelijkheid om op een natuurlijke wijze zaken, bijvoorbeeld in het kader van de bespreking van de managementletter – nader toe te lichten.

In [bijlage II](#) zijn mogelijke aandachtspunten voor het overleg met de voorzitter van de jaarvergadering weergegeven.

Indien vragen van aandeelhouders, die tijdens de jaarvergadering worden gesteld, vooraf kenbaar zijn gemaakt aan de accountant, zal deze in overleg met de voorzitter vaststellen welke van de vragen betrekking hebben op controleaangelegenheden. De accountant zorgt ervoor dat antwoorden op dergelijke vragen worden opgenomen in zijn presentatie dan wel dat hij zich voor aanvang van de jaarvergadering voorbereidt op beantwoording van de vragen. Met betrekking tot de andere vragen dringt de accountant er bij de voorzitter op aan dat deze beantwoord zullen worden door de onderneming. Dit is in lijn met de Corporate Governance Code waarin staat dat de onderneming de plicht heeft om 'tenzij een zwaarwegend belang zich daartegen verzet' aan de algemene vergadering alle gevraagde inlichtingen te verschaffen.

Het verdient de voorkeur dat de accountant op een fysiek neutrale plaats zitting neemt in de vergaderruimte.

De accountant wordt geacht aanwezig te zijn op de jaarvergadering, waarin wordt besloten over de vaststelling van de jaarrekening (artikel 2:117, lid 5 B.W. en de wetsgeschiedenis daarbij). Het verdient de voorkeur dat de accountant de gehele vergadering aanwezig is. Indien het bestuur hier bezwaar tegen heeft, dringt de accountant bij de raad van commissarissen erop aan aanwezig te willen zijn. Indien ook de raad van commissarissen hier bezwaar tegen heeft, overweegt de accountant welke consequenties dit zal hebben voor zijn opdracht. Tot de mogelijke consequenties behoren, in lijn met andere door het management opgelegde beperkingen, onder andere het teruggeven van de opdracht of het waar nog mogelijk opnemen van een paragraaf betreffende overige aangelegenheden in de controleverklaring waarin het verbod op verschijnen in de AV wordt toegelicht. De accountant kan het passend achten om hierbij juridisch advies te verkrijgen.

In de memorie van toelichting bij artikel 2:117, lid 5 bw staat:

In de kabinetsreactie op de Nederlandse corporate governance code (Kamerstukken II 2003/04, 29 449, nr. 1) is het voornemen kenbaar gemaakt een wettelijke grondslag te creëren voor de toelating van de externe accountant tot de algemene vergadering van aandeelhouders van naamloze vennootschappen, alsmede de bevoegdheid van de externe accountant om daarin het woord te voeren. Het kabinet geeft daarmee gevolg aan aanbeveling 13 van de commissie corporate governance, naar haar voorzitter ook wel de commissie Tabaksblat genoemd. De wijziging van artikel 2:117 BW strekt tot uitvoering van dit voornemen.

Principe V.2 van de code² geeft weer dat de externe accountant wordt benoemd door de algemene vergadering van aandeelhouders. Men vergelijk artikel 2:393 lid 2 BW. «Hierdoor wordt de onafhankelijke positie van de externe accountant ten opzichte van het bestuur versterkt». In dat kader is het gewenst dat wettelijk wordt verankerd dat de externe accountant bevoegd is de algemene vergadering bij te wonen en dat hij daarin antwoord kan geven op vragen van aandeelhouders over zijn wettelijke taak: het afgeven van een verklaring – positief of negatief – in verband met de jaarrekening. Artikel 2:117 lid 5 BW geeft geen grondslag voor het stellen van andere vragen aan de accountant.

Op grond van deze toelichting ligt het voor de hand dat de accountant wanneer een andere aandeelhoudersvergadering wordt bijeengeroepen en de onderwerpen gerelateerd zijn aan financiële verslaggeving waarbij de accountant betrokken is, of waarbij die betrokkenheid verondersteld kan worden, er op aandringt bij deze vergadering aanwezig te mogen zijn.

Op deze wijze kan voorkomen worden dat er zaken besproken worden tijdens de AV waarbij de betrokkenheid van de accountant onjuist of onvolledig wordt weergegeven waardoor de AV-materieel onjuist geïnformeerd zou zijn. De accountant zal zich voorbereiden op zijn aanwezigheid tijdens een bijzondere aandeelhoudersvergadering in lijn met het beschrevene in dit hoofdstuk.

In algemene zin geldt hierbij dat de entiteit de algemene vergadering informeert, ook over de betrokkenheid van de accountant. Ook als er geen reden voor de accountant is om informatie te (laten) corrigeren, kan de accountant de informatie van het management over zijn betrokkenheid desgewenst bevestigen. Doordat de entiteit de informatie in het maatschappelijk verkeer heeft gebracht is deze niet langer vertrouwelijk.

² De oorspronkelijke code van 2003.

5 Communicatie tijdens de vergadering

In de volgende paragrafen worden onderwerpen genoemd die kunnen worden gecommuniceerd tijdens de jaarvergadering. Er wordt een onderscheid gemaakt tussen communicatie over de jaarrekening, het bestuursverslag en het verslag van de raad van commissarissen, andere informatie, het MVO-verslag en het beantwoorden van vragen in het algemeen.

5.1 De jaarrekening

De accountant kan actief of gevraagd informatie over de volgende onderwerpen geven in de vergadering:

- een toelichting op de reikwijdte van het onderzoek³;
- een toelichting op de wijze waarop de groepscontrole is ingericht;
- een toelichting op de bepaalde materialiteit;
- een toelichting op de kernpunten van de controle en de keuze daarvan;
- een toelichting op het proces van afstemming en communicatie met de raad van commissarissen ten aanzien van verantwoordelijkheid, reikwijdte van de controle, specifieke bevindingen (interne beheersing en significante aspecten met betrekking tot financiële verslaggeving) en onafhankelijkheid.

Inhoudelijke vragen over de jaarrekening dienen door het bestuur en/of raad van commissarissen te worden beantwoord.

5.2 De andere informatie, waaronder het bestuursverslag en het verslag van de raad van commissarissen⁴

Na afstemming met de voorzitter geeft de accountant indien gewenst meer informatie over zijn werkzaamheden met betrekking tot het bestuursverslag, het verslag van de raad van commissarissen en overige voorgeschreven andere informatie:

- de uitgevoerde werkzaamheden in het kader van de controle van de jaarrekening;
- toelichting op proces van afstemming en communicatie met bestuur en raad van commissarissen. Inhoudelijke vragen hierover kunnen het bestuur en/of de raad van commissarissen toelichten.

En waar sprake is van aanvullende assurance werkzaamheden:

- aanduiding en beschrijving van het object van onderzoek alsmede de vermelding of sprake is van een onderzoek gericht op het verstrekken van een redelijke of een beperkte mate van zekerheid of een combinatie daarvan. Hierbij aangeven dat er geen wettelijke kaders zijn zoals bij de jaarrekening;
- eventuele beperkingen bij het aanvullende assurance onderzoek bijvoorbeeld in de situatie dat niet het gehele object van onderzoek getoetst is;
- toelichting op de uitgevoerde werkzaamheden;
- toelichting op het proces van afstemming en communicatie met bestuur en raad van commissarissen. Inhoudelijke vragen hierover kunnen het bestuur en/of de raad van commissarissen toelichten.

5.3 De verantwoordelijkheden van de accountant ten aanzien van de beantwoording van vragen

Uitgangspunt bij de beantwoording van vragen is dat het de verantwoordelijkheid van bestuurders en commissarissen is om de aandeelhouders te informeren over zaken die de onderneming aangaan, waaronder de inhoud van de jaarrekening en de kwaliteit van het stelsel van interne beheersing. De accountant beperkt zich tot het beantwoorden van vragen over zijn controlewerkzaamheden ter onderbouwing van zijn controleverklaring bij de jaarrekening. Gezien de (maatschappelijke) rol van de accountant, kan hij ook bevroegd worden over zijn werkzaamheden bij het bestuursverslag, het verslag van de raad van commissarissen, andere informatie en –indien van toepassing- bij het MVO-verslag. Vragen inzake het verslag van de accountant aan de raad van commissarissen alsmede de

³ De controle van de jaarrekening.

⁴ Het jaarverslag en het verslag van de raad van commissarissen vallen onder de reikwijdte van Standaard 720 van de NV COS. Met betrekking tot het jaarverslag gelden bovendien de verplichtingen van BW2 artikel 391.

management letter dienen gericht te worden aan de voorzitter van de vergadering en te worden beantwoord door vertegenwoordigers van de onderneming. De NBA dringt erop aan dat accountants de onderneming adviseren deze vragen te beantwoorden.

De accountant houdt bij het beantwoorden van vragen rekening met de relevante bepalingen in de Wet op het financieel toezicht (Regels ter voorkoming van marktmisbruik en voor het optreden op markten in financiële instrumenten Art. 5:59- 5:65 Wft) inzake het verstrekken van informatie (het openbaar maken van koersgevoelige informatie).

De accountant draagt er zorg voor dat zijn antwoorden op gestelde vragen juist en volledig worden weergegeven in de notulen van de jaarvergadering.

Buiten de jaarvergadering en tijdens de schorsing daarvan gaat de accountant niet in op vragen. De geheimhoudingsplicht is onverkort van toepassing.

6 Relevante regelgeving

6.1 Actief informeren en andere wijzen van voldoen aan de wet

In artikel 2:117, lid 5 B.W. is het recht om aanwezig te zijn in de AV en deze toe te spreken geregeld.

De accountant aan wie de opdracht tot het onderzoek van de jaarrekening is verleend, bedoeld in artikel 393 lid 1, is bevoegd de algemene vergadering die besluit over de vaststelling van de jaarrekening bij te wonen en daarin het woord te voeren.

Uit de wetsgeschiedenis van artikel 2:117, lid 5 B.W. blijkt dat de wetgever vindt dat de accountant aanwezig hoort te zijn in de jaarvergadering waar de jaarrekening wordt besproken. De accountant kan daar vragen beantwoorden van aandeelhouders over zijn wettelijke taak: het afgeven van een accountantsverklaring – positief of negatief. Hierop baseert de NBA ook de gedachte dat de accountant de informatie kan geven met betrekking tot zijn andere wettelijke taak, de werkzaamheden met betrekking tot het bestuursverslag.

Uit het bovenstaande blijkt dus ook dat een accountant die zich enkel laat bevragen over zijn werkzaamheden in de AV ook voldoet aan de wet.

6.2 Verdeling informatieplicht tussen accountant en bestuur en raad van commissarissen onderneming

Uit de wetsgeschiedenis bij artikel 2:117, lid 5 B.W. blijkt verder dat het aan het bestuur en de raad van commissarissen van de onderneming is om eventueel inzicht te geven in de bevindingen van de accountant. Het bovenstaande uitgangspunt staat ook in bepaling 4.1.9 in de Nederlandse Corporate Governance Code (de Code) zoals vastgesteld in december 2016 door de Monitoring Commissie Corporate Governance Code.

De externe accountant kan over zijn verklaring omtrent de getrouwheid van de jaarrekening worden bevraagd door de algemene vergadering. De externe accountant woont daartoe deze vergadering bij en is bevoegd daarin het woord te voeren.

De toelichting bij bepaling 4.1.9 in de Code 2016 vermeldt dat de externe accountant alleen kan worden bevraagd over zijn controlewerkzaamheden en zijn controleverklaring bij de jaarrekening. Tevens wordt in de Code 2016 vermeld dat de aanwezigheid van de accountant in de algemene vergadering geen afbreuk doet aan de algemene verantwoordingsplicht van het bestuur en de raad van commissarissen aan de algemene vergadering, alsmede hun plicht om 'tenzij een zwaarwegend belang zich daartegen verzet' aan de algemene vergadering alle gevraagde inlichtingen te verschaffen. Een met bepaling 4.1.9 uit de Code 2016 vergelijkbare bepaling stond in de Codes uit 2003 en 2008.

6.3 Herstellen materiële onjuistheden geuit tijdens de AV

Commissie Tabaksblat stelde dat de accountant naar zijn mening materiële onjuiste voorstellingen van zaken mocht corrigeren. Deze bepaling staat niet meer in de Code 2016, maar dat de Monitoring Commissie nog steeds achter deze bepaling staat, blijkt uit de verwijzing naar de vorige versie van deze NBA-handreiking uitgegeven op 31 januari 2012. Daarin werd uitgelegd dat deze bepaling in lijn met de Verordening gedragscode (VGC) was om te voorkomen dat de accountant met misleidende informatie in verband zou kunnen worden gebracht.

Ook in de VGBA wordt van de accountant verwacht dat hij zich distantieert wanneer hij met misleidende informatie in verband kan worden gebracht. Op grond van artikel 38a lid b van het Bta is de accountant niet gehouden aan zijn geheimhoudingsplicht als hij op grond van regelgeving bij of krachtens wet (waaronder de VGBA valt) handelt, mits hij documenteert welke bepaling hij naleeft.

7 Correctie van onjuist verstrekte informatie tijdens de jaarvergadering

Indien de accountant, gedurende de jaarvergadering, tot de conclusie komt, dat het bestuur van de rechtspersoon, de raad van commissarissen of auditcommissie, mededelingen doen, die naar zijn oordeel een materieel onjuiste voorstelling van zaken geven, zal de accountant zorgdragen voor correctie. Het heeft de voorkeur om de onderneming zelf de informatie te laten corrigeren. Teneinde dit mogelijk te maken zal de accountant om een schorsing van de vergadering vragen. Tijdens de schorsing zal hij de betrokkene(n) verzoeken de verstrekte informatie te corrigeren. Als de onderneming niet wil corrigeren en de accountant blijft bij zijn mening dat de informatiematerieel onjuist is dan zal hij deze, op grond van de VGBA (artikel 9 en 10), zelfstandig corrigeren.

8 Activiteiten na afloop van de vergadering

8.1 Evaluatie

De accountant, het bestuur en de RvC evalueren waar relevant het optreden van de accountant na afloop de vergadering.

8.2 Toezien dat notulen een correcte weergave zijn

De accountant gaat bij voorkeur voor publicatie de juistheid van de notulen na. Indien de accountant na de jaarvergadering tot de conclusie komt dat een materieel onjuiste voorstelling van zaken is gegeven tijdens de jaarvergadering zal hij alsnog vragen om correctie conform Artikel 9 van de VGBA.

Bijlage I: Verantwoordelijkheden van het bestuur, de raad van commissarissen en de accountant in het kader van het jaarverslag en de daarin opgenomen jaarrekening

De verantwoordelijkheden van het bestuur en de raad van commissarissen van de rechtspersoon Het bestuur van de rechtspersoon is verantwoordelijk voor het opstellen van de jaarrekening en het bestuursverslag (Zie Artikel 2:101 B.W.). Zowel de bestuurders als de commissarissen zijn hoofdelijk aansprakelijk tegenover derden voor de schade indien door de jaarrekening een misleidende voorstelling wordt gegeven van de toestand der vennootschap (Zie Art 2:139 en Art 2:150 B.W.).

Artikel 2:392 B.W. geeft aan welke gegevens door het bestuur van de rechtspersoon aan de jaarrekening en het bestuursverslag moeten worden toegevoegd. Dit betreft onder andere de controleverklaring. Bij beursgenoteerde vennootschappen geldt ook dat op basis van de Wft dat de als ter zake verantwoordelijk aangewezen personen een verantwoordelijkheidsverklaring over de jaarrekening en het jaarverslag ondertekenen (Art 5:25c lid 2c Wft).

Op basis van de herziene Corporate Governance Code 2016, moeten met ingang van boekjaren eindigend op of na 1 januari 2017 (ook wel boekjaar 2017 genoemd) de volgende zaken in het bestuursverslag worden geadresseerd:

- De hoofdlijnen van de corporate governance van de vennootschap worden elk jaar, mede aan de hand van de principes die in deze Code zijn genoemd, in een afzonderlijk hoofdstuk uiteengezet of op de website van de vennootschap geplaatst. Hierin geeft de vennootschap uitdrukkelijk aan in hoeverre zij de in deze Code opgenomen principes en best practice bepalingen opvolgt en zo niet, waarom en in hoeverre zij daarvan afwijkt.
- Een toelichting op de visie op lange termijn waardecreatie en op de strategie ter realisatie daarvan. Hierbij wordt toegelicht op welke wijze in het afgelopen boekjaar daaraan is bijgedragen. Daarbij wordt zowel van de korte als lange termijn ontwikkelingen verslag gedaan.
- Verantwoording over:
 - i de uitvoering van de risicobeoordeling met een beschrijving van de voornaamste risico's waarvoor de vennootschap zich geplaatst ziet in relatie tot de risicobereidheid. Hierbij kan gedacht worden aan strategische, operationele, compliance en verslaggevingsrisico's;
 - ii de opzet en werking van de interne risicobeheersings- en controlesystemen over het afgelopen boekjaar;
 - iii eventuele belangrijke tekortkomingen in de interne risicobeheersings- en controlesystemen die in het boekjaar zijn geconstateerd, welke eventuele significante wijzigingen in die systemen zijn aangebracht, welke eventuele belangrijke verbeteringen van die systemen zijn voorzien en dat deze onderwerpen besproken zijn met de auditcommissie en de raad van commissarissen; en
 - iv de gevoeligheid van de resultaten van de vennootschap voor materiële wijzigingen in externe omstandigheden.
- Een duidelijk onderbouwde verklaring dat:
 - i het verslag in voldoende mate inzicht geeft in tekortkomingen in de werking van de interne risicobeheersings- en controlesystemen;
 - ii voornoemde systemen een redelijke mate van zekerheid geven dat de financiële verslaggeving geen onjuistheden van materieel belang bevat;
 - iii het naar de huidige stand van zaken gerechtvaardigd is dat de financiële verslaggeving is opgesteld op going concern basis; en
 - iv in het verslag de materiële risico's en onzekerheden zijn vermeld die relevant zijn ter zake van de verwachting van de continuïteit van de vennootschap voor een periode van twaalf maanden na opstelling van het verslag.
- Verantwoording over:
 - i de keuze voor het werken met een executive committee;
 - ii de rol, taak en samenstelling van het executive committee; en
 - iii de wijze waarop het contact tussen de raad van commissarissen en het executive committee is vormgegeven.
- Een toelichting op:
 - i de waarden en de wijze waarop deze worden ingebed in de vennootschap en de met haar verbonden onderneming; en
 - ii de werking en naleving van de gedragscode.

- Transacties waarbij tegenstrijdige belangen van bestuurders of commissarissen spelen die van materiële betekenis zijn voor de onderneming worden gepubliceerd in het bestuursverslag, met vermelding van het tegenstrijdig belang en de verklaring dat best practice bepalingen 2.7.3 en 2.7.4 zijn nageleefd.
- Alle transacties tussen de vennootschap en natuurlijke of rechtspersonen die ten minste tien procent van de aandelen in de vennootschap houden, worden tegen op de markt gebruikelijke condities overeengekomen. Dergelijke transacties worden gepubliceerd in het bestuursverslag, met de verklaring dat best practice bepaling 2.7.5 is nageleefd.
- Een overzicht van alle uitstaande of potentieel inzetbare beschermingsmaatregelen tegen een overname van zeggenschap over de vennootschap en waarbij wordt aangegeven onder welke omstandigheden en door wie deze beschermingsmaatregelen naar verwachting kunnen worden ingezet.

Met ingang van het boekjaar 2017 legt de raad van commissarissen in haar verslag verantwoording af over het uitgeoefende toezicht in het afgelopen boekjaar, waarbij in ieder geval verslag wordt gedaan over de volgende onderwerpen,

- De wijze waarop de raad van commissarissen betrokken was bij de totstandkoming van en toezicht houdt op de uitvoering van de strategie.
- Bij het ontbreken van een interne audit dienst de conclusies alsmede eventuele aanbevelingen en alternatief getroffen maatregelen n.a.v. de jaarlijkse beoordeling door de raad van commissarissen;
- Een vermelding dat naar het oordeel van de raad is voldaan aan de eisen voor onafhankelijkheid, bedoeld in best practice bepalingen 2.1.7 tot en met 2.1.9 en daarbij is aangegeven, indien van toepassing, welke commissaris(sen) de raad als niet-onafhankelijk beschouwt.
- Het feit dat er sprake is van en de motivatie voor een eventuele herbenoeming van een commissaris na een periode van acht jaar
- Een vermelding:
 - i op welke wijze de evaluatie van de raad van commissarissen, de afzonderlijke commissies en de individuele commissarissen heeft plaatsgevonden;
 - ii op welke wijze de evaluatie van het bestuur en de individuele bestuurders heeft plaatsgevonden; en
 - iii wat is of wordt gedaan met de conclusies van de evaluaties.
- Een verslag van de uitvoering van de taakopdracht van de commissies in het boekjaar. Daarin wordt vermeld de samenstelling van de commissies, het aantal vergaderingen van de commissies en de belangrijkste onderwerpen die in de vergaderingen aan de orde zijn gekomen.
- Het verslag van de raad van commissarissen vermeldt het aanwezigheidspercentage van elke commissaris bij de vergaderingen van de raad van commissarissen en van de commissies.

De verantwoordelijkheden van de accountant in het kader van zijn controle van de jaarrekening inclusief het bestuursverslag en overige gegevens

In artikel 2: 393, lid 3 B.W. is voorgeschreven dat de accountant in het kader van de controle van de jaarrekening onderzoekt of:

- a de jaarrekening het in artikel 2:362, lid 1 B.W. vereiste inzicht geeft;
- b de jaarrekening voldoet aan de bij of krachtens de wet gestelde voorschriften;
- c het bestuursverslag, is opgesteld overeenkomstig B.W. 2, Titel 9 en verenigbaar is met de jaarrekening;
- d of het bestuursverslag in het licht van de tijdens het onderzoek van de jaarrekening verkregen kennis en begrip omtrent de rechtspersoon en zijn omgeving, materiële onjuistheden bevat;
- e de vereiste overige gegevens zoals opgenomen in artikel 2:392, lid 1 B.W., onderdelen b tot en met f zijn toegevoegd.

In artikel 2:393, lid 5 B.W. is voorgeschreven dat de accountant de uitslag van zijn onderzoek weergeeft in de vorm van een verklaring omtrent de getrouwheid van de jaarrekening. De controleverklaring omvat op grond van deze bepaling ten minste:

- a een vermelding op welke jaarrekening het onderzoek betrekking heeft en welke wettelijke voorschriften op de jaarrekening toepasselijk zijn;
- b een beschrijving van de reikwijdte van het onderzoek, waarin ten minste wordt vermeld welke richtlijnen voor de accountantscontrole in acht zijn genomen;
- c een oordeel of de jaarrekening het vereiste inzicht geeft en aan de bij en krachtens de wet gestelde regels voldoet;

- d een verwijzing naar bepaalde zaken waarop de accountant in het bijzonder de aandacht vestigt, zonder een verklaring als bedoeld in lid 6, onderdeel b, af te geven;
- e een vermelding van de gebleken tekortkomingen naar aanleiding van het onderzoek overeenkomstig lid 3 of het bestuursverslag overeenkomstig deze titel is opgesteld en of de in artikel 392 lid 1, onder b tot en met f, vereiste gegevens zijn toegevoegd;
- f een oordeel over de verenigbaarheid van het bestuursverslag met de jaarrekening;
- g een oordeel of er, in het licht van de tijdens het onderzoek van de jaarrekening verkregen kennis en begrip omtrent de rechtspersoon en zijn omgeving, materiële onjuistheden in het bestuursverslag zijn gebleken onder opgave van de aard van die onjuistheden;
- h een verklaring betreffende materiële onzekerheden die verband houden met gebeurtenissen of omstandigheden die gereede twijfel kunnen doen rijzen of de rechtspersoon zijn werkzaamheden voort kan zetten;
- i een vermelding van de vestigingsplaats van de accountantsorganisatie.

Op grond van de NV COS en artikel 10 van Verordening 537/2014 die betrekking heeft op boekjaren die aanvangen na 16 juni 2016 vult de accountant deze informatie aan met kernpunten van de controle, informatie over de materialiteit en in het geval van een groepscontrole informatie over de reikwijdte van de controle.

De verantwoordelijkheid van de accountant bij de toetsing van in het jaarverslag opgenomen corporate governance-informatie is nader uitgewerkt in het Besluit nadere voorschriften inhoud jaarverslag dat is gewijzigd bij Besluit van 20 maart 2009 en bij Besluit van 29 augustus 2017 (het Besluit). In NBA-handreiking 1109 die is gebaseerd op de Code 2016, is hierover het volgende weergegeven:

De verantwoordelijkheid van de accountant met betrekking tot het bestuursverslag, waaronder de verklaring inzake corporate governance, en het verslag van de raad van commissarissen ligt besloten in respectievelijk artikel 2:393 lid 3 BW, het Besluit en Standaard 720 inzake *De verantwoordelijkheden van de accountant met betrekking tot andere informatie*:

Bron	Informatie	Werkzaamheden
Artikel 2:393 lid 3 BW	Bestuursverslag	De accountant gaat na of het bestuursverslag <ul style="list-style-type: none"> - overeenkomstig Titel 9 Boek 2 BW is opgesteld, - met de jaarrekening verenigbaar is, en - in het licht van de tijdens het onderzoek van de jaarrekening verkregen kennis en begrip omtrent de rechtspersoon en zijn omgeving, materiële onjuistheden bevat.
Besluit	Verklaring inzake corporate governance	De accountant gaat na of de verklaring inzake corporate governance <ul style="list-style-type: none"> - overeenkomstig dit besluit is opgesteld, - met de jaarrekening verenigbaar is, en - in het licht van de tijdens het onderzoek van de jaarrekening verkregen kennis en begrip omtrent de rechtspersoon en zijn omgeving materiële onjuistheden bevat.
Standaard 720	Andere informatie in het jaarverslag waaronder het bestuursverslag, de corporate governance informatie en het verslag van de raad van commissarissen	De accountant overweegt <ul style="list-style-type: none"> - of er een inconsistentie van materieel belang is tussen de andere informatie in het jaarverslag en de jaarrekening, - of er een inconsistentie van materieel belang is tussen de andere informatie in het jaarverslag en de kennis van de accountant verkregen tijdens de controle, en - of hij zich er anderszins van bewust is dat andere informatie in het jaarverslag een afwijking van materieel belang lijkt te bevatten.

De verantwoordelijkheden van de accountant in het kader van een aanvullende assurance opdracht

De verantwoordelijkheid van de accountant in het kader van een aanvullende assurance opdracht doelt primair op de situatie dat de accountant een opdracht heeft gekregen tot het verstrekken van assurance bij het bestuursverslag of een in het jaarverslag opgenomen MVO-verslag.

Het is belangrijk om hier te benadrukken dat er voor deze assurance opdracht geen wettelijk kader is. Dit houdt in dat aanwezigheid van de accountant die assurance verleent in de algemene vergadering en het spreekrecht in de vergadering niet wettelijk verankerd is en dus als zodanig ook dient te worden afgestemd met het bestuur en de raad van commissarissen. De NBA is van mening dat de accountant ook op dit punt de verantwoordelijkheid moet pakken en de dialoog moet zoeken met bestuur en raad van commissarissen over de rol van de accountant van het maatschappelijk verslag tijdens de vergadering.

Bijlage II: Mogelijke aandachtspunten voor het overleg met de voorzitter van de jaarvergadering en het bestuur

- 1 Duidelijke afspraken maken over de orde van de jaarvergadering en de wijze waarop de accountant de jaarvergadering actief zal informeren of vragen kunnen worden gesteld en beantwoord. Uitgangspunt hierbij is dat de vragen worden gericht aan de voorzitter, die deze dan kan voorleggen aan de juiste persoon.
- 2 Duidelijke afspraken maken over wie welke vragen zal beantwoorden. Uitgangspunt hierbij is dat het aan bestuurders en commissarissen is om de aandeelhouders te informeren over zaken die de onderneming aangaan, waaronder de inhoud van de jaarrekening en de kwaliteit van het stelsel van interne beheersing. De accountant beperkt zich tot het beantwoorden van vragen over zijn controlewerkzaamheden en over zijn controleverklaring bij de jaarrekening.
- 3 Duidelijke afspraken maken over op welke wijze de accountant kenbaar kan maken wanneer tijdens de jaarvergadering mededelingen door het bestuur en/of raad van commissarissen worden gedaan die naar zijn oordeel, op basis van zijn kennis van de onderneming en zijn controle, 'een materiële onjuiste voorstelling van zaken' geven en welke procedure daarvoor en voor mogelijke correctie zal worden gehanteerd. Dit kan door het vragen om schorsing.
- 4 Duidelijke afspraken maken over de wijze waarop de accountant tijdens de jaarvergadering kenbaar kan maken dat hij het woord wenst te voeren.
- 5 In verband met de mogelijke aanwezigheid van derden (denk ook aan niet-aandeelhouders) in de jaarvergadering is het noodzakelijk dat vooraf wordt vastgelegd dat de accountant bij het beantwoorden van vragen in de jaarvergadering is ontheven van zijn geheimhouding ten opzichte van deze derden.
- 6 Het verdient de voorkeur dat de accountant zich bij zijn voorbereiding op en bij zijn optreden in de jaarvergadering laat ondersteunen door een collega-accountant. Uiteraard beantwoordt de accountant die is belast met de controle de gestelde vragen. Op deze wijze is ook gewaarborgd dat in het uitzonderlijke geval dat de accountant die belast is met de controle niet in staat is de jaarvergadering bij te wonen, hij zich kan laten vertegenwoordigen door de collega-accountant waarmee hij de jaarvergadering heeft voorbereid.
- 7 Bespreken in hoeverre de onderneming desgevraagd inzicht wenst te geven in de door de accountant verzonden managementletter en eventuele andere door de accountant gecommuniceerde zaken met bestuur en raad van commissarissen. Indien de onderneming voornemens is inzicht te geven bespreken welke zaken aan de orde zullen komen. Desgewenst kan de accountant de onderneming ondersteunen bij de voorbereiding van de beantwoording. Uiteraard kan ook afgesproken worden dat de entiteit in een korte presentatie proactief informatie verstrekt over de managementletter van de accountant. In dat geval kan de accountant het management bijstaan bij het voorbereiden van de presentatie.
- 8 Afspreken dat de accountant alvorens de behandeling van de jaarrekening in de aandeelhoudersvergadering wordt afgerond van de voorzitter de vraag krijgt of hij nog zaken wenst toe te voegen. Dit geeft de accountant de mogelijkheid om op een natuurlijke wijze zaken, bijvoorbeeld in het kader van de bespreking van de managementletter – nader toe te lichten.
- 9 Ingeval van een 'joint audit' zijn beide accountants verantwoordelijk voor een goede voorbereiding op de jaarvergadering.
- 10 Duidelijke afspraken maken over de wijze waarop is gewaarborgd dat de antwoorden van de accountant op gestelde vragen juist en volledig worden weergegeven in de notulen van de jaarvergadering.

Bijlage III: Relevante teksten uit wet- en regelgeving

Reikwijdte beursgenoteerde vennootschappen

De Code is van toepassing op:

- i alle vennootschappen met statutaire zetel in Nederland waarvan de aandelen of certificaten van aandelen zijn toegelaten tot de handel op een gereguleerde markt of een daarmee vergelijkbaar systeem; en
- ii alle grote vennootschappen met statutaire zetel in Nederland (> € 500 miljoen balanswaarde) waarvan de aandelen of certificaten zijn toegelaten tot de handel op een multilaterale handelsfaciliteit of een daarmee vergelijkbaar systeem.

Voor de toepassing van de Code worden met houders van aandelen gelijkgesteld de houders van certificaten van aandelen die met medewerking van de vennootschap zijn uitgegeven. De Code is niet van toepassing op een beleggingsinstelling of instelling voor collectieve belegging in effecten die geen beheerder is in de zin van artikel 1:1 Wet op het financieel toezicht.

Paragraaf 49 Code 2003

'de externe accountant het recht heeft om het woord te voeren, wanneer tijdens de vergadering mededelingen door het bestuur en/of raad van commissarissen worden gedaan die naar het oordeel van de externe accountant op basis van zijn kennis van de onderneming 'een materiële onjuiste voorstelling van zaken' zouden geven'

Koninklijke Nederlandse
Beroepsorganisatie
van Accountants

Postbus 7984
1008 AD Amsterdam
Antonio Vivaldistraat 2-8
1083 HP Amsterdam
T 020 301 03 01
nba@nba.nl
www.nba.nl